

© Чернега Т. М.

- Режим доступу: <http://old.europehxi.kiev.ua/ukrainian/book/001/001.html>
4. Шкляр В.І. Формування моделі «влада – преса – суспільство» // Наукові записки інституту журналістики. – Т. 17 / В. І. Шкляр [Електроний ресурс]. – Режим доступу до журн.: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=book.index&boo=17>
  5. Ірха К. О. Діяльність політичної опозиції як чинник впливу на мас-медійний портрет України / К. О. Ірха // Політологічні записки: Зб. наукових праць. Вип. 2 (6). – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2012. – С. 214-224.

Чернега Т. М., кандидат філософських наук, викладач кафедри філософії, історії і політології ОДАУ.

УДК: 140.8: 001.8

ДО ПИТАННЯ ПРО РОЗГЛЯД АКСІОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ БІОФІЛОСОФІЇ В КОНТЕКСТІ ВИКЛАДАННЯ МАГІСТРАМ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ БІОЛОГІЇ»

Мета роботи: проаналізувати особливості сучасного виходу біології і філософії на більш загальний світоглядний рівень осягнення феномену життя як найбільш значного факту буття планетарного цілого, а також існування людини.

Ключові слова: біофілософія, біоетика, гілозоїзм, пантеїзм, механіцизм, віталізм, гносеологія, антропоцентризм, макроеволюція, коеволуція, методологія, аксіологія, екологічна етика, біосфера, онтологія, праксеологія, індетермінізм, філософія природи.

К ВОПРОСУ О РАССМОТРЕНИИ АКСИОЛОГИЧЕСКИХ АСПЕКТОВ БИОФИЛОСОФИИ В КОНТЕКСТЕ ПРЕПОДАВАНИЯ МАГИСТРАМ ДИСЦИПЛИНЫ «ФИЛОСОФСКИЕ ПРОБЛЕМЫ БИОЛОГИИ»

Цель работы: проанализировать особенности современного выхода биологии и философии на более общий мировоззренческий уровень осмысления феномена жизни как наиболее значимого фактора бытия планетарного целого, а также существования человека.

Ключевые слова: биофилософия, биоэтика, гиолозоизм, пантеизм, механицизм, витализм, гносеология, антропоцентризм, макроэволюция, коэволюция, методология, аксиология, экологическая этика, биосфера, онтология, праксеология, индетерминизм, философия природы.

TO THE QUESTION ABOUT REVIEW AXIOLOGICAL ASPECT BIOPHILOSOPHY IN THE CONTEXT OF MAGISTR TEACHING DISCIPLINE "PHILOSOPHICAL PROBLEMS OF BIOLOGY"

The purpose of the work: There is a need to state biology and philosophy at higher level of world outlook including life phenomen which is in the base of being as the whole unit and people existence in it.

Keywords: biophilosophy, bioetyka, hylozoism, pantheism, mehanitsyzm, vitalizm, gnoseology, anthropocentrism, macroevolution, coevolution, methodology, aksiology, environmental ethics, biosphere, ontology, praxeology, indeterminism, natural philosophy.

Актуальність біофілософських досліджень обумовлюється як розвитком та інтеграцією наук у постнекласичний період їх розвитку, так і особливостями постановки та вирішення епістемологічних, метафізичних та етичних питань в галузі біологічних та біомедицинських наук. Необхідність усвідомлення студентами-магістрами значущості сучасних досліджень у галузі біофілософії обумовлюється передусім саме тією обставиною, що головною метою біофілософії є створення цілісного образу біології. Поступовий відхід науковців ХХІ століття від антропоцентристської парадигми мислення, визнання наявності глобальних проблем, до яких призвели, зокрема, техноцентристські світоглядні орієнтири, необхідність збереження життя у всіх його проявах,

коеволюція, біоцентризм, біоетика, екологічна етика, біофілософські підходи стають джерелом нових дослідницьких програм, як от: нової філософії природи, нової філософії науки тощо. Відомо, що постнекласична наука більше спирається на метафізичну методологію, ніж консервативну діалектичну, а відкриття в галузі генетики, біології, інформатики дали можливість по-іншому підійти до осягнення феномену життя, адже в основі функціонування клітин міститься семантична інформація, тобто складний підбір знань вищого рівня. На мою думку, в лекціях з дисципліни «Філософські проблеми біології» слід особливо підкреслити значення сучасної біофілософії, яка допомагає сьогодні зрозуміти, що саме біологія є однією з найважливіших наук нового століття, адже вона допомагає зрозуміти, що таємниця життя міститься не стільки в фізиці, як вважалося в радянську добу, скільки в метафізиці, життя не може виникнути з неживої матерії, необхідно досліджувати феномен життя комплексно, як планетарне явище, виходячи з пріоритету екоцентризму та біоцентризму, а також завдань біоетики.

Студентам слід пояснити, що проблема життя, його походження, існування та сенсу для філософів є не менш важливими, ніж предмет і об'єкт філософії, чи її основне питання. Начало формування біофілософії в якості незалежної галузі філософії, як відомо, пов'язано з появою монографії Б. Ренша («Біофілософія», 1971), а також публікації Р. Саттлера («Біофілософія. Аналітична та холистська перспективи», 1986), які були присвячені особливостям формування гносеологічних механізмів у біології та визначенню місця біофілософії в структурі наукового знання. У вітчизняній же філософській літературі термін «біофілософія» вперше запропонувала Р. С. Карпинська (1993) передусім для позначення нового синтезу біологічного і філософського знання. Проблеми біофілософії відображені в працях дослідників київської школи філософії біології М. М. Кисельова, В. С. Крисаченко, Сидоренко М. М., Приймак О. Г. та інших. В представленому дослідженні були проаналізовані новітні наукові праці з вказаної вище проблематики наступних авторів: О. Є. Перової (Проблеми біофілософії в сучасній філософії науки // [http:// WWW.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Perova-vis-40.html](http://WWW.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Perova-vis-40.html)); М. Кисельова (Концепція «єдиної науки»: філософсько-методологічний аспект //

[http:// WWW.philsci.univ.kiev.ua/biblio/sid-problema.html](http://WWW.philsci.univ.kiev.ua/biblio/sid-problema.html);) Сидоренко Л. І. (Філософія сучасної екології : єдність наукових, етичних і філософських ракурсів // [http:// WWW.philsci.univ.kiev.ua/biblio/sidorenko.html](http://WWW.philsci.univ.kiev.ua/biblio/sidorenko.html)); її ж (Проблема сутності живого в історичній ретроспективі та науці XXI ст. // WWW.philsci.univ.kiev.ua/biblio/sid-problema.html); В. К. Шумного (Проблеми биологии в 21 веке // <http://filosof.Historic.ru/books/item/f00/s00/z0000251/index.shtml>); Ю. М. Канигіна (Библия и наука : в прошлом, настоящем и будущем / Ю. Каныгин, В. Кушерец. – К.: АРИЙ, 2010. – 352 с.); П. Д. Тищенко (Новейшие биомедицинские технологии: философско-антропологический анализ // Зыбкая грань или опасная сделка..? (Этические проблемы в медицине) М.: Издательство Душепопечительского Православного Центра св. Прав. Иоанна Кронштадтского 2007. – с. 44 – 62 - 456 с.); Силуянова И. В. Антропология болезни. – 2-е изд., испр. – М.: Изд-во Сретенского монастыря, 2011. – 304 с.

Дана стаття присвячується обґрунтуванню перспективи натуралізації всього комплексу філософських досліджень (від етики до метафізики), аналізу концепцій постнекласичної раціональності та нового гуманізму. Автор формулює та поступово розкриває наступні завдання даної статті:

обґрунтування переходу від природного терміну «філософія біології» до терміну «біофілософія»;

аналіз проблем біології на порозі третього тисячоліття;

обґрунтування необхідності інтеграції біологічних знань у постнекласичній науці;

аналіз розширення сучасних уявлень про живе (біотехнології – генна інженерія, трансплантологія, клонування тощо та етичні аспекти їх запровадження);

аналіз біологічних досліджень з точки зору інформаційного підходу;

характеристика фундаментальних та прикладних рівнів осягнення біофілософії в контексті усвідомлення важливості викладання дисципліни «Філософські проблеми біології».

Аналіз особливостей філософії екології XXI століття (наукові, етичні, релігійні, правові аспекти запровадження цієї дисципліни).

Відомо, що виникнення біофілософії, перехід від природного терміну «філософія біології» відбувся при важливому зміщенні акцентів, у першу чергу це стосувалося змісту самого поняття «філософія науки». Адже зміст останньої до 60-70-х років XX століття зводився, зокрема, до результатів логічного та логіко-методологічного аналізу процесів формування і зміни різних структур

знання, проте при філософському аналізі біологічної науки дослідники зрозуміли необхідність виходу за межі цієї проблематики. В цьому контексті почали розвиватися два напрямки, перший з яких був пов'язаний з появою цілого комплексу дисциплін, в яких біологія виступає в тісному єднанні з великою кількістю як гуманітарних, так і соціальних наук. Маються на увазі такі новітні дисципліни, як біоетика, біоестетика, біополітика, соціобіологія, еволюційна епістемологія, філософія екології та інші. Другий напрямок характеризується поступовим виходом за рамки логіко-методологічної проблематики біології та зверненням наукових досліджень до самої проблеми життя як об'єктивної реальності взагалі та космічного феномену людини зокрема. Біологія поступово перестала бути тільки свого роду об'єктом для філософського аналізу, вона стала розглядатися також у культурно-історичному контексті, що може призвести до трансформації у майбутньому науково-філософського світогляду. «Отже, біологія, безперечно, відіграє надзвичайно важливу роль у складному і суперечливому процесі гуманізації сучасного природознавства. Вона досліджує не лише власне природні органічні процеси, а й людину як представника органічного світу, а також штучні, створені людиною біогеоценози і навіть штучні гени і клітини. Такі глобальні проблеми, як реальна загроза екологічної катастрофи, очевидна неспроможність технократично налаштованих стратегем подальшого розвитку людського суспільства та ін., безпосередньо стосуються біологічного профілю. Крім того, блискучі й водночас приголомшливі успіхи наук медико-біологічного комплексу, що багато в чому спираються на методологію технократизму, роблять біологію сферою драматичного протистояння ідеологій класичного раціоналізму та гуманітарії» [1, 131]. Стрімкий розвиток наук про життя у другій половині ХХ - на початку ХХІ століття призвів до важливих відкриттів в галузі біології, як от: розшифрування генетичного коду, основних ланок синтезу білка, інтенсивна праця проводиться в галузі розшифрування геному людини, рослин та тварин. Проте повної відповіді про походження життя та його різноманітності вчені ще не отримали.

Біологія сьогодні вирішує, крім традиційних, такі проблеми, як, передусім, розкриття фундаментальних фізичних принципів живого та його екологічну площину, що реалізується в практичному сенсі, зокрема, в створенні квантової медицини, яка базується на розумінні організму людини як єдності матеріального та духовного, а також етичні аспекти реалізації найсміливіших проектів на базі відкриттів у галузі молекулярної біології і генетики, виникнення генної інженерії і нових медичних технологій. «Прикладами таких міждисциплінарних інтеграційних програм можуть бути наступні:

оцінка антропогенних (радіаційних, хімічних та інших) впливів на живі системи у великому часовому діапазоні...;

медико-біологічні та популяційно-генетичні дослідження малочисельних народностей Сибіру та Крайньої Півночі...;

дослідження давніх ДНК з археологічних зразків віком у кілька тисяч років з метою вивчення багатьох аспектів мінливості геному людини. Така програма виконується генетиками у співробітництві з археологами та палеонтологами;

створення біоінформаційних технологій для вивчення структури та функцій генома...;

вивчення спадкових хвороб (на сьогодні їх відомо вже більше 2 тис.), генетичного компоненту виникнення найбільш розповсюджених онкологічних, серцево-судинних та інших захворювань...» [2, 3]. В постнекласичній науці стверджується новий тип наукової раціональності, який спрямований на вихід з кризового стану культури, природи і людини. І якщо класична наука характеризувалася передусім техноцентричною спрямованістю наукових знань, яка, в свою чергу спричинила негативні наслідки екологічного та військового спрямування, то постнекласична наука пов'язана, в першу чергу, з подоланням позицій позитивізму, діалектичного матеріалізму, лапласовського детермінізму, а також одностороннього феноменологізму. В центрі уваги постнекласичної науки знаходиться не мертва матерія, а жива матерія, проблеми виникнення життя, яке породжується життям, природа гравітації, природа часу, природа інформації, механізми функціонування інтелекту, підсвідомості, інтуїції тощо. Постнекласична наука широко використовує символічний підхід, в центрі якого знаходяться знаки – явища, які чуттєво сприймаються, а пізнання зводиться до розшифрування символів та пошуків їх змісту, який є суб'єктивно-об'єктивним, передбачає єдність людини-науковця зі світом речей та залежить від інтерпретації останніх. Сучасна біологія демонструє свою прихильність до символічного аналізу, а розвиток цієї науки сьогодні багато в чому базується на розшифруванні генетичних кодів.

«Генетики довели, що послідовність хімічних «букв» коду спадковості містить в собі сенс логічно побудованої програми зародження та розвитку нової біологічної системи... Причому програма ця є найскладнішою як за змістом і структурою, так і за технологією реалізації. Людина таку створити

не здатна. Тим більше, вона не зможе з'явитися випадково, «сама собою» [3, 89]. В сучасних наукових дослідженнях природа розглядається як цілісний організм, в який включено і людину, а біосфера розглядається як глобальна біосистема. Пріоритет в таких дослідженнях надається аксіології, природа усвідомлюється як морально-світоглядна цінність. Адже розвиток біофілософії акцентує увагу людства не тільки на наявності глобальних проблем та засобів їх вирішення, але також на етичних проблемах, на провідній ролі ідей біоцентризму та визнанні обмеженості антропоцентричної методології. На відміну від класичної та некласичної науки, постнекласична акцентує увагу не тільки на вивченні живого, але і на проблемах першочерговості збереження всього живого на нашій планеті. В цьому контексті біоцентризм, на відміну від антропоцентризму, виключає визнання наявності класифікації істот на корисних та шкідливих, передбачає рівність усіх форм життя, серед яких не всі є достатньо вивченими. На мою думку, студентам-магістрам під час вивчення дисципліни «Філософські проблеми біології» слід акцентувати увагу на тому, що саме біологія займає сьогодні центральне місце серед фундаментальних наук, адже вона є ні тільки науковою дисципліною, тобто концентрує практичні дослідження, але також виступає частиною культури та цивілізованості суспільства. Саме тому ХХІ століття вважається століттям біології. «Біоцентричне мислення усіх освічених людей, справжніх «*Homo sapiens*» повинно замінити антропоцентризм. Біоцентризм – цінність універсальна, об'єктивна, неминуща, це категорія позачасова. Ідея біоцентризму співзвучна з ідеями М. Лютера, В. Соловйова, А. Швейцера. Мартін Лютер виступив з ідеєю вселенської релігії, російський філософ В. Соловйов повторив ідею Лютера в частині об'єднати всі християнські релігії. І той і той зазнали невдачі. А. Швейцер стверджував, що «Благоговіння перед життям» повинно стати основою етичного оновлення людства. Біоцентризм передбачає не тільки благоговіння але й захист й збереження життя» [4,5]. Проте, слід зазначити, що саме глобалізація як соціальний феномен, найсуттєвішою характеристикою якого є прагнення до поглиблення та прискорення світових взаємозв'язків, сьогодні заважає розповсюдженню біоцентричної свідомості. Адже глобалізація наполягає на першочерговості вирішення матеріальних проблем людини, тоді як біоцентризм передбачає пріоритетний розвиток духовності людства, альтруїзму, підтримку багатьох релігійних доктрин у їх ідейному зв'язку з біофілософією, переоцінку ролі екологічної науки, навіть екологічне месіанство. Саме глобалізація уособлює сьогодні значущість антропоцентричної свідомості, прагматизм і цинізм як відповідні моральні настанови, домінування західного способу життя, культурної уніфікації, відсутність поваги до довкілля, і, як наслідок, відсутність поваги до всіх форм життя, включаючи людину з її правами та свободами.

В наш час опозиційною глобалізації виступає тенденція локалізму, сенсом якої є проголошення необхідності мобілізації наукових ресурсів, зокрема, екологічних, для зміни антропоцентричного світогляду на біоцентричний, переорієнтації стандартів поведінки у сфері споживання, вирішення комплексних екологічних проблем. «Прикметною і невід'ємною рисою глобалізації є виникнення так званої четвертої генерації екологічних проблем, пов'язаної із стійким зростанням чисельності населення, підвищенням температури та глобальними змінами клімату, витонченням озонового шару, падінням рівня ґрунтових вод та забрудненням світового океану, скороченням посівних площ на душу населення, занепадом рибальства, зменшенням площ лісів та опустелюванням, накопиченням шкідливих відходів, безпрецедентними темпами втрати біологічного розмаїття тощо» [5, 270]. Наявність екологічних проблем, медичинських проблем, необхідність гуманізації та етизації процесу розвитку біотехнологій, антропоцентристська парадигма існування та розвитку людини, призвели до виникнення у другій половині ХХ століття комплексної дисципліни – біоетики, метою існування концепцій якої є збереження всіх видів життя, захисту життя людини та тварин від експериментів в галузі біотехнологій (ксенотрансплантація, пренатальна діагностика, сурогатне материнство, клонування, геноміка тощо) адже розвиток останніх значно випереджує осмислення можливих духовно-моральнісних та соціальних наслідків їх неконтрольованого застосування. Вже сьогодні у світі існують правові та економічні практики повного ототожнення людини з продуктами біотехнологій. Біоетика як наука про моральнісну сторону діяльності людини в медицині та біології виникла у 1969 р., коли американський біохімік В. Р. Поттер запропонував цей термін для визначення етичних проблем, пов'язаних з потенційною небезпекою для виживання людства у сучасному світі. Вчений так охарактеризував значення біоетики для розвитку постнекласичної науки: «Я прошу вас розуміти біоетику як нове етичне вчення, яке поєднує сумирність, відповідальність та компетентність, як науку, яка за своєю сутністю є междисциплінарною, яка об'єднує всі культури та розширює значення слова «гуманність»» [6,30]. Сучасні філософи, науковці, релігійні діячі все більш рішучо виступають на захист екзистенціальних

прав людини, адже сьогодні медицина не тільки займається діагностикою та лікуванням хвороб, але також і керує людським життям. Це стосується передусім евтаназії, пренатальної діагностики, клонування, фетальної терапії тощо. Тому питання про наявність етичної самосвідомості у практикуючих лікарів та про їх моральну відповідальність стають сьогодні все більш актуальними. Стрімке зростання біотехнологій у сучасному світі викликало появу великої кількості міжнародних документів, регулюючих практику застосування біотехнологій. Найбільш важливими серед них є «Конвенція про захист прав людини та гідності людської істоти у зв'язку з використанням досягнень біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину», яка була прийнята у 1997 році Радою Європи та «Основи соціальної концепції Російської Православної Церкви» (2000 р.) Обидва документи об'єднують повагу до гідності людини, її прав та свобод, позиція щодо неможливості дозволу купівлі-продажу людських органів, заборона будь-якої форми дискримінації за признаком генетичного наслідування тощо. «Проте між двома означеними документами є не тільки спільність, але і різниця. Поза межами уваги Конвенції залишилися проблеми знищення людського життя на початку його існування (аборти), проблеми фетальної терапії (використання людських ембріонів для виготовлення ліків), репродуктивних (допоміжних технологій, клонування (штучного створення людини з визначеними параметрами), евтаназії (вбивство людини за допомогою медичних засобів)» [6,68]. До такого висновку прийшла І. В. Силуянова – доктор філософських наук та заступник голови Церковно-суспільної Ради з біомедицинської етики Московського Патріархату. Авторка в своїх новітніх публікаціях висвітлює антропологічний підхід до хвороби, який дозволяє побачити її справжні причини в порушенні цілісності людини, у способі її життя. Основною проблемою сучасної теоретичної і практичної медицини залишається визначення закономірностей виникнення хвороби, її течії та закінчення, а проникнення на молекулярний рівень дослідження хвороби відкриває нові можливості для діагностики та терапії патологічних процесів. «Проте заглиблюючись у клініко-анатомічну та генетичну сутність численних хвороб окремих органів та функцій, не можна ігнорувати розуміння організму як єдиної цілісної системи та людини як особистості, яка живе в «метафізичному середовищі» смислів знаків та значень, соціальних зв'язків та моральнісних відносин. Не маючи знання закономірностей духовно-моральної організації життя особистості лікар втрачає здатність бачити перспективу проходження та лікування патологічного процесу»[7,24]. Відомо, що метафізичний метод, в основі якого є дослідження тонкої матерії, веде свій початок від Геракліта, Платона та Арістотеля. Так, філософія Платона базується на концепції тонкої матерії, адже ейдоси в ній виступають як форми розвитку думки. Те ж саме відноситься до об'єктивного ідеалізму Гегеля. А роздуми про душу як тонку матерію можна інтерпретувати в термінах загальної теорії інформації та сучасної інформатики. Так, є давні тексти, наприклад, «Адвайя-веданта», в яких дається концепція душі, що є наближеною до інформаційної, а санскритський термін «Адвайта» означає ентропію, яка знімається «Ведантою», тобто знанням, семантичною інформацією. У сучасних умовах метафізичний метод змінюється під впливом наук інформаційного циклу. А програмні принципи стають необхідним елементом інформаційних технологій. В добу глобалізації, на переході до інформаційної цивілізації життєздатність нових соціальних формацій в межах планети пов'язана зі змінами в галузі менталітету та моральності. Тому підвищується роль релігійних доктрин та наукової етики. «...старі та вічно юні заповіді Мойсея та Христа зараз – не просто фактор соціальної гігієни та психічного здоров'я суспільства. Вони – основа грандіозних новаторських програм соціальної інформатизації та народження нової планетарної цивілізації» [3, 289]. В постнекласичній біології аксіологічні настанови модифікують позанаукову цінність живого з врахуванням його самоцінності та включення в процес біологічного дослідження принципів дозволу та заборони. В цьому контексті, на нашу думку, магістрам слід усвідомити значення біофілософії як аксіолого-пізнавальної форми сучасної біології, яка надає можливість побудувати цілісний синтетичний теоретичний образ живого. Підґрунтям його побудови є філософське осмислення живого в наступних взаємопов'язаних аспектах: онтологічному – врахування взаємозв'язку буття Всесвіту, живого і людини, методологічному – обґрунтування методологічних програм адекватного розуміння взаємозв'язку і розвитку Всесвіту, живого і людини, філософсько-світоглядному – в якому філософський образ живого розглядається як конкретизація загального філософського образу світу та враховується вплив культурно-цивілізаційної діяльності людини на живу природу, в аксіологічному, що передбачає виявлення ціннісних вимірів принципів біоетики та екологічної етики в контексті філософської аксіології.

Вивчаючи дисципліну «Філософські проблеми біології», студентам-магістрам бажано звернути увагу також на те, що біофілософія, передусім – новітній напрямок у філософському осмисленні життя, який пов'язаний з розробкою гуманістичної проблематики, зокрема, проблеми

єдності життя на Землі, розумінням життя як вищої цінності людської культури, обговоренням можливих шляхів збереження життя на Землі, а, отже, зі змінами наукових парадигм та ідеалів і норм науки. Біофілософія, як новітня філософська дисципліна, виконує специфічні функції. «Гносеологічна функція біофілософії зв'язана з аналізом структури біофілософського знання, способів і механізмів його одержання, відновлення і нагромадження, виявленням специфіки суб'єктно-об'єктних і суб'єктно – суб'єктних відносин у механізмі розвитку знань про живу речовину і саме життя. Прогностична – з рішенням питання про те, яким буде життя в майбутньому, з виробленням біотехнологічних основ майбутньої цивілізації. Проектно-методологічна функція біофілософії пов'язується із соціально-практичними і насамперед з екологічними і естетичними потребами людини, тобто з рішенням питання про те, як вийти з кризової екологічної ситуації за допомогою біофілософських цільових програм організації розвитку науки, політики, економіки...» [8, 6]. Адже саме біофілософія, концентруючи в собі життєву потребу збереження людського роду в його єдності з усією «живою речовиною» (Вернадський), формує запит до нового філософського погляду на природу, до нового стилю мислення в обґрунтуванні відносин «людина-природа». Необхідність появи нового стилю мислення доведена наявністю завдань та їх вирішення екологічним рухом, тому що філософське осмислення нового світобачення передбачає створення нового образу філософії природи. Сучасна натурфілософія не може уподібнюватися до колишніх фізикалістських переконань, які призвели до протистояння людини і природи, до байдужого відношення людини до навколишнього середовища, наслідком якого було панування над природою. А включення самої людини в природу передбачає загальну «біологізацію» філософії природи. І хоч антропоцентризм, з відомих причин, не розглядається сьогодні в якості пріоритетного напрямку в біофілософських дослідженнях в якості провідної філософської концепції, проте саме філософія людини пронизує всі питання біофілософії. Адже залежно від того, як філософи розуміють природу людини, інтерпретується місце її в живій природі та природі в цілому, а також міра її відповідальності за збереження життя на Землі. «В концептуальних та методологічних вимірах постнекласики ще більш очевидно стає думка, що розкриття тайни життя потребує вивчення живого в контексті всієї системи знань про живе, які здобуті в соціокультурному розвитку людства» [9,9]. В сучасній екології виник ряд питань, обґрунтування яких призвело дослідників до виходу за межі класичної екології та створення нової дисципліни – філософії екології. Поява останньої обумовлена передусім значенням екології як природничої дисципліни в період руху її до постнекласичної науки.

Крім того, ціннісні орієнтації сучасної біології включені в сам процес наукового дослідження як певні етичні норми. А екологічна криза продемонструвала передусім деяку світоглядну обмеженість класичного екологічного мислення, зокрема в контексті відношення людини до природного довкілля. «Якщо рух до постнекласичної науки пов'язаний з включенням аксіологічних аспектів в наукове пізнання, то в екології це, відповідно, усвідомлення природи як морально-світоглядної цінності, введення її в сферу морального відношення» [10,5]. Як бачимо, має місце значне різноманіття інтерпретацій об'єкта і предмета біофілософії, оскільки повною мірою ще не викристалізувалася її проблематика, не відбулося остаточне її конституювання в системі наукового знання. Така багатозначність визначень предмета біофілософії свідчить про те, що ця область знання знаходиться в процесі становлення і потребує пошуку адекватних методологічних засобів. Розглянув деякі біофілософські проблеми в контексті дисципліни «Філософські проблеми біології, можна, на нашу думку, зробити деякі висновки. По-перше, пізнання живого в сучасній біології здійснюється на філософсько-методологічних засадах постнекласичного типу наукової раціональності, сутнісними ознаками якого є, передусім, те, що на його засадах наука розглядає природу як цілісний організм, в який включено і людину, а біосферу – як глобальну екосистему. Вивчення системних об'єктів, що розвиваються і є людино-вимірними, потребує нових стратегій. Наприклад – синергетичних підходів, які доводять, що суттєву роль в таких системах відіграють несилові впливи. По-друге, наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття в осмисленні живого виникла потреба побудови цілісної картини, яка була б здатною узагальнити результати новітніх біологічних досліджень у співвідношенні з розумінням життя в гуманітарних науках і філософії. Тобто, соціокультурний пласт існування живого був би включений в контекст біологічних знань про живе. По-третє, можна констатувати, що біофілософія є певною пропозицією здійснення синтезу філософсько-гуманітарних і біологічних узагальнень, а також теоретичних уявлень про живе. А єдність філософсько-методологічних та аксіологічних орієнтацій біофілософії веде до створення нового типу філософського образу живого на засадах постнекласичного типу раціональності. По четверте, певний пласт біофілософської проблематики характеризує, передусім, виникнення потреби в знаходженні розв'язання протиріч між матеріальними

потребами тілесної організації людини і духовною сферою буття, з'ясування місця і ролі тілесної організації людини в її становленні як особистості, виявлення біоприродних основ людського буття, урахування специфіки людини як соціальної істоти і як частини світу живого.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кисельов Микола. Концепція «єдиної науки»: філософсько-методологічний аспект // <http://WWW.philsci.univ.kiev.ua/biblio/sid-problema.html>.
2. Шумный В. К. Проблемы биологии в 21 веке // [http:// filosof.Historic.ru/books/item/f00/s00/z0000251/index.shtml](http://filosof.Historic.ru/books/item/f00/s00/z0000251/index.shtml).
3. Ю. М. Каныгин. Библия и наука : в прошлом, настоящем и будущем / Ю. Каныгин, В. Кушерец. – К.: АРИЙ, 2010. – 352 с.
4. Чопик В. І. Концепція біоцентризму в контексті глобалізації // <http://WWW.anvsu.org.ua/index.Files/Articles/Tchopic.htm>.
5. Гардашук Т. В. Екологічні виклики глобалізації та спроби відповідей // Людина і культура в умовах глобалізації // Збірник наукових статей. – К.: Видавець ПАРАПАН, 2003. – 400 с. – с. 269-276.
6. Зыбкая грань или опасная сделка..? (Этические проблемы в медицине) М.: Издательство Духовно-просветительского Православного Центра св. Прав. Иоанна Кронштадтского 2007. – 456 с.
7. Силуянова И. В. Антропология болезни. – 2-е изд., испр. – М.: Изд-во Сретенского монастыря, 2011. – 304 с.
8. Перова О. Є. Проблеми біофілософії в сучасній філософії науки // <http://WWW.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Perova-vis-40.html>.
9. Сидоренко Л. І. Проблема сутності живого в історичній ретроспективі та науці XXI ст. // WWW.philsci.univ.kiev.ua/biblio/sid-problema.html.
10. Сидоренко Л. І. (Філософія сучасної екології : єдність наукових, етичних і філософських ракурсів // <http://WWW.philsci.univ.kiev.ua/biblio/sidorenko.html>.